

Budúcnosť biosferických rezervácií na Slovensku: Záverečný workshop projektu APVV Implementácia Agendy 2030 prostredníctvom biosferických rezervácií

Dňa 13. mája 2025 sa v lesníckej osade Kyslinky, nachádzajúcej sa v srdci Biosférickej rezervácie Poľana, uskutočnil záverečný terénny workshop s názvom „*Budúcnosť biosférických rezervácií na Slovensku*“. Toto odborné stretnutie zavŕšilo štvorročné úsilie riešiteľského kolektívu v rámci vedecko-výskumného projektu APVV „*Implementácia Agendy 2030 prostredníctvom biosférických rezervácií*“, realizovaného v období od júla 2021 do júna 2025. Projekt, ktorý finančne podporila Agentúra na podporu výskumu a vývoja, prepájal odborné kapacity Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Ústavu krajinej ekológie Slovenskej akadémie vied, Štátnej ochrany prírody SR a manažmentu viacerých biosférických rezervácií, konkrétne Poľana, Tatry, Slovenský kras a pôvodne aj Východné Karpaty. V dôsledku legislatívnych zmien, ktoré od apríla 2025 viedli k osamostatneniu národných parkov spod ŠOP SR, však Biosférická rezervácia Východné Karpaty z projektu vystúpila.

Projekt sa ako prvý na Slovensku systematicky zameril na výskum biosférických rezervácií z pohľadu ich socio-ekonomického postavenia, inovačného potenciálu a inštitucionálneho zakotvenia. Jeho cieľom bolo preskúmať aktuálny stav a podmienky fungovania biosférických rezervácií na Slovensku v kontexte naplňovania cieľov Agendy 2030 a Medzivládneho programu UNESCO Človek a biosféra (MAB). Východiskom bolo vedomie, že postavenie biosférických rezervácií na Slovensku je dlhodobo stagnujúce. Napriek ich významu nemajú biosférické rezervácie na Slovensku dostatočné legislatívne ukotvenie, štát im neposkytuje systematickú finančnú ani materiálnu podporu, a ich verejné vnímanie je obmedzené – často sú mylne považované za ďalšiu kategóriu chráneného územia bez zohľadnenia ich rozvojového a edukatívneho potenciálu. Projekt sa preto sústredil na identifikáciu príčin tohto stavu, ako aj na hľadanie ciest k jeho náprave prostredníctvom interdisciplinárnej spolupráce odborníkov a miestnych aktérov.

Záverečný workshop, ktorý sa uskutočnil v prírodnom prostredí Biosférickej rezervácie Poľana, bol koncipovaný ako kombinácia odborných prezentácií a terénnych exkurzií. Program podujatia začal v Detve, pokračoval návštevou Hrochotskej doliny a sústredil sa do priestorov Lesnej správy Kyslinky. Na workshope sa stretli vedci, odborníci na environmentálnu politiku,

manažéri biosférických rezervácií, zástupcovia verejnej správy, občianskeho sektora aj miestnych komunit. Ich spoločným cieľom bolo reflektovať dosiahnuté výsledky projektu, prediskutovať ich využiteľnosť v praxi a navrhnúť ďalšie kroky pre rozvoj biosférických rezervácií na Slovensku.

Počas predpoludnia odznelo dvanásť odborných prezentácií, ktoré sa venovali rôznym aspektom fungovania biosférických rezervácií. Diskutovalo sa o aktuálnom postavení biosférických rezervácií v SR, o stratégiách rozvoja a príkladoch dobrej praxe v biosférických rezerváciách Poľana, Tatry a Slovenský kras, o potrebách strategického a krajinno-ekologického plánovania, o možnostiach financovania týchto území, ako aj o význame marketingovej komunikácie a budovania značky biosférických rezervácií. Osobitná pozornosť bola venovaná výskumu vnímania BR z pohľadu stakeholderov, participatívnym prístupom, ako aj konceptu občianskej vedy, ktorý otvára nové príležitosti na zapájanie verejnosti do monitoringu a správy chránených území.

Popoludňajší program pokračoval exkurziou v prechodovej zóne Biosférickej rezervácie Poľana. Účastníci navštívili Raticov vrch a Kostol Panny Márie Fatimskej, kde sa uskutočnila diskusia s primátorom mesta Hriňová Mgr. Stanislavom Horníkom o možnostiach rozvoja regiónu v súlade s princípmi biosférických rezervácií. Táto časť workshopu podčiarkla význam živého kontaktu s územím a jeho komunitami, ktoré sú nositeľmi tradičných vedomostí a zároveň kľúčovými partnermi pri zavádzaní inovácií.

Medzi konkrétne výstupy projektu patrí komplexná analýza potenciálu Biosférickej rezervácie Poľana ako modelového územia, vypracovanie stratégie jej rozvoja so zameraním na udržateľný cestovný ruch, komunitné partnerstvá a environmentálne vzdelávanie, tvorba marketingovej stratégie a návrhu systému financovania biosférických rezervácií, ako aj vypracovanie vzorovej dohody o partnerstve medzi kľúčovými aktérmi v území. Významným výstupom projektu je tiež editovaná odborná publikácia s názvom „*Biosférické rezervácie na Slovensku. Ako ďalej?*“. Publikácia ponúka syntézu výskumných zistení, návrhy na systémové riešenia a víziu pre budúcnosť biosférických rezervácií na Slovensku.

Projekt svojou povahou prispel k výraznému posilneniu povedomia o biosférických rezerváciách ako o aktívnych nástrojoch udržateľného rozvoja, ktoré prepájajú ochranu prírody s rozvojom územia, podporou inovácií, vzdelávaním a participáciou. Aj keď sa projekt formálne uzatvára, partnerstvá vytvorené počas jeho trvania ostávajú aktívne a rozvíjajú sa ďalej. V roku 2025 bol podaný nový projekt s názvom „*Biosférické rezervácie ako živé laboratória*“, ktorého cieľom je rozvíjať tretie poslanie BR – teda úlohu v oblasti výskumu a vzdelávania. Ambíciou tohto nadväzujúceho projektu je podporiť biosférické rezervácie ako

modelové priestory pre zavádzanie a testovanie inovatívnych praktík, politík, participatívnych prístupov a metodík environmentálneho manažmentu.

V čase, keď sa v čínskom meste Hangzhou pripravuje Svetový kongres biosférických rezervácií, ktorý určí nové globálne priority a akčný plán UNESCO pre nasledujúce desaťročie, prichádzajú výsledky slovenského projektu v pravý čas. Predstavujú dôležitý príspevok k medzinárodnej diskusii a môžu byť inšpiráciou pre tvorbu efektívnych národných politík v oblasti udržateľného rozvoja území, ktoré nesú značku UNESCO.

Ing. Darina Rojíková, PhD.

<https://doi.org/10.24040/eas.2025.26.1.155-157>